

Undervisningsopplegg til *Usynlige grenser*

Dette undervisningsopplegget tar utgangspunkt i kompetansemål etter 4. årstrinn i LK06. Kompetansemålene er hentet fra læreplanene i samfunnsfag, norsk og musikk, og gir mulighet til å jobbe med temaet i flere fag samtidig. Aktivitetene kan tilpasses til alle trinn på småskoletrinnet.

Veiledende tidsbruk: Én skoletime per aktivitet.

FØR FORESTILLING

Aktivitet 1 (Samfunnsfag)

Målet med denne aktiviteten er å gi elevene begynnende kjennskap til samisk historie og kultur. Elevene skal kunne forklare noen sentrale begreper. Flere av begrepene er hentet fra forestillingen *Usynlige grenser*. Ved å forklare disse ordene, vil elevene ha bedre forutsetninger til å forstå handlingen i forestillingen de senere skal se.

Innledning/klassesamtale:

Fortell om samenes historie og kultur, gjerne ledsaget av bilder/filmklipp (se vedlegg 1 for tips). En viktig del av denne historien er undertrykkelsen av samisk kultur, noe som bør få plass her. Sørg for å forklare disse begrepene (inngår i påfølgende elevaktivitet): samer, urfolk, joik, sjøsamers, reindrift, vidde, beite, reinflokk, lasso, selfangst, lavvo, gamme, slekt, nordlys.

Elevaktivitet: "Alias" med begreper

Elevene sitter i grupper på fire, der to og to er partnere. Hver gruppe får et ark med begreper (vedlegg 2) som de klipper opp. Et av læringsparene trekker en lapp med et begrep som de skal forklare til det andre paret. Det er ikke lov til å si ordet, man må bruke andre ord når man forklarer. Deretter bytter de, slik at det er det andre paret som forklarer. Elevene kan støtte seg på hverandre da to og to forklarer/gjetter sammen. Her er konkurranseelementet tatt bort, og elevene kan bruke tid på å finne gode forklaringer.

Variasjoner:

- Parene konkurrerer mot hverandre. Én av elevene forklarer flest mulig ord til læringspartner mens motstanderparet tar tiden (for eksempel 2 minutter). Læringsparet som har flest lapper når alle er forklart har vunnet. Denne varianten egner seg som repetisjon etter at elevene har jobbet med begrepene i grupper som beskrevet ovenfor.
- Klassen forklarer til én elev. En av elevene står foran tavla. Lærer skriver et av begrepene på tavla over eleven, slik at eleven ikke ser ordet. Klassen forklarer ordet og eleven prøver å gjette. Her har lærer mulighet til å modellere gode forklaringer. Trenger elevene lesehjelp, kan den utvalgte eleven gå ut av klasserommet mens lærer leser ordet for klassen.
- Én elev forklarer til klassen. En av elevene får en lapp med ord som forklares. Resten av klassen prøver å gjette ordet.

Kompetansemål:

- Eleven skal kunne beskrive sentrale trekk ved samisk kultur og levemåte fram til kristninga av samane
(Læreplan i samfunnsfag - kompetansemål etter 4. årstrinn)

Aktivitet 2 (Norsk)

I denne aktiviteten skal elevene jobbe med et samisk eventyr.

Innledning/klassemøte:

Les eventyret "Den gyldne tiden og hvordan den tok slutt" fra *Stalder tror at månen er et blått sør-samisk eventyr*:

<https://www.nb.no/items/c21ff3cd16168e671c01fd5b208019a4?page=13&searchText=samiske%20eventyr>

Snakk om og skriv ned sentrale hendelser og karakterer i eventyret (enten med læringspartner eller felles på tavla). Deretter kan elevene gjenfortelle eventyret muntlig med læringspartner.

Les eventyret én gang til.

Elevaktivitet: Lage tegneserie

Elevene skal nå lage en tegneserie av eventyret, enten alene eller med læringspartner.

Tegneseriene kan henges opp til utstilling og/eller brukes som hjelpemiddel for gjenfortelling av eventyret, for eksempel som hjemmelektur.

Kompetansemål:

- Eleven skal kunne samtale om sanger, regler, dikt, fortellinger og eventyr fra fortid og nåtid på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk og andre språk
(Læreplan i norsk - kompetansemål etter 4. årstrinn)

Aktivitet 3 (Musikk)

Her skal elevene lytte til joik og formidle egen opplevelse av musikken gjennom ord og tegning. Den mest kjente samiske musikken er joiken. Joik er ikke sang, selv om man lager musikk med stemmen sin. En sang handler om noe, men i joiken prøver man å bli den, eller det, man joiker. For eksempel kan man joike et dyr, og da prøver man å oppleve hva essensen av det dyret er, eller hva som er spesielt med det dyret. Man kan også joike mennesker og steder.

Innledning/klasesamtale:

Fortell elevene at de skal få høre et lydklipp. Ikke fortell noe om musikken eller tittelen på stykket. Elevene skal bare lytte.

Torgeir Vassvik: Water Song/Siiggát

<https://www.youtube.com/watch?v=JmPfaBjoV6I>

Elevene forteller om sine assosiasjoner, bruk gjerne IGP-metoden (Individuelt-Gruppe-Plenum).

Elevaktivitet: Tegne assosiasjonsbilde

Elevene skal nå bruke egne assosiasjoner til å tegne mens de lytter til musikken. Kjør flere repetisjoner av sangen mens elevene tegner. Når elevene er ferdige skal de lage en tittel til tegningen.

Oppsummering:

Elevene kan vise fram og fortelle om tegningene. Hva var det de hørte som fikk dem til å tegne dette? Hvorfor denne tittelen? Eventuelt kan tegningene henges opp etter hvert som de blir ferdige, og elevene kan gå rundt og kikke på hverandres tegninger.

Til slutt "avslører" lærer tittelen på musikken de har hørt, og forteller om joik. Hør gjerne på sangen en siste gang.

Kompetansemål:

- Eleven skal kunne gjenkjenne norsk og samisk folkemusikk og folkemusikk fra andre kulturer (Læreplan i norsk – kompetansemål etter 4. årstrinn)

ETTER FORESTILLING

Aktivitet 4 (Norsk)

Inspirert av forestillingen de nettopp har sett, skal elevene nå jobbe skapende med tematikken i *Usynlige grenser*. Aktiviteten kan med fordel legges over flere økter.

Innledning/klasesamtale:

Snakk om forestillingens innhold og tema. Hva husker elevene? Hva slags dyr hørte de om? Hvordan ser de for seg naturen i eventyrene?

Elevaktivitet: Lage eventyr og dramatisere

Elevene skal nå lage egne eventyr i grupper. Eventyrene skal handle om dyr som hjelper mennesker og/eller omvendt. Elevene bør få hjelp til å strukturere ideer, for eksempel gjennom tankekart og enkel tegneserie.

Når en oversikt over handlingsforløp og karakterer er laget, begynner elevene med å dramatisere. Elevene kan reflektere over hvordan de skal få publikum til å forstå hva eventyret handler om. Hvordan skjønner publikum hva slags dyr som er med? Klarer de å få fram hvordan omgivelsene i eventyret er? Befinner de seg på fjellet, i skogen, eller kanskje på en lekeplass?

Oppsummering:

Gruppene viser fram eventyrene de har laget og dramatisert. Hvis man ønsker at elevene skal videreutvikle eventyrene, kan medelever/og eller lærer gi framovermeldinger etter visningen.

Kompetansemål:

- Eleven skal kunne samhandle med andre gjennom lek, dramatisering, samtale og diskusjon (Læreplan i musikk – kompetansemål etter 4. årstrinn)

Vedlegg 1: Faglige ressurser

http://www.minstemme.no/faglige-ressurser/samene_urfolk_i_nord

<http://skole.salaby.no/samefolkets-dag>

<https://tv.nrk.no/serie/hvis-jeg-var-deg/sesong/1/episode/1/avspiller>

<https://www.nb.no/nbsok/nb/3c9de8937527ee22674b973944b573fa?lang=no#0>

<http://skole.salaby.no/samefolkets-dag/samisk-musikk/hor-samisk-joik>

<http://www.minstemme.no/faglige-ressurser/joik>

Vedlegg 2: "Alias" med begreper

SAMER	URFOLK
JOIK	SJØSAMER
REINDRIFT	VIDDE
BEITE	REINFLOKK
LASSO	SELFANGST
GAMME	LAVVO
NORDLYS	SLEKT